

Σημείωμα του εκδότη

Σωφρονιστική αποικία;

Στην δημόσια συζήτηση διαλαλείται από επίσημα (και μη) κείλη ότι στην χώρα μας επικρατεί ατιμωρησία. Οι πολέμιοι της τελευταίας υποστηρίζουν ότι η Αστυνομία συλλαμβάνει δράστες εγκλημάτων αλλά οι δικαστές τους αφήνουν ελεύθερους καθώς και ότι οι ποινές που επιβάλλονται δεν εκτελούνται καθόλου ή δεν εκτίονται ολόκληρες.

Για την θεραπεία της επικίνδυνης για την ασφάλεια της κοινωνίας ατιμωρησίας, οι εχθροί της υποδεικνύουν την «αυστηροποίηση» των απειλούμενων ποινών και των όρων της έκτισής τους αλλά και την περικοπή των δικαιωμάτων κατηγορουμένων και καταδίκων. Προτείνεται, μάλιστα, να φυλακίζονται -έστω για κάποιο διάστημα- και όσοι καταδικάζονται σε βραχυχρόνιες ποινές, προκειμένου να υποστούν την σωφρονιστική επίδραση της φυλακής.

Οι κήρυκες του νεο-τιμωρητισμού δεν στηρίζουν τους ισχυρισμούς και τις προτάσεις τους σε αριθμητικά ή άλλα πραγματικά δεδομένα ούτε σε επιστημονικά πορίσματα. Αντ' αυτού επιλέγουν μεμονωμένες υποθέσεις που προκαλούν έξαρση των συναισθημάτων, ώστε – με την βοήθεια του μιντιακού υπερσυναισθησιμίου – να απαλλαγούν από το βάρος της απόδειξης όσων διατείνονται.

Με τον τρόπο αυτόν αποκρύπτεται η παρ' ημίν σωφρονιστική πραγματικότητα. Ο αριθμός των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές τον Ιανουάριο του 2022 εκinéτο εγγύς του μέσου

όρου των 48 κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης (104 κρατούμενοι ανά 100.000 κατοίκους, 106 στην Ελλάδα, 107 στην Γαλλία, 90 στην Ιταλία, 67 στην Γερμανία, 54 στην Ολλανδία, 355 στην Τουρκία), με αξιοσημείωτα υψηλή αναλογία αλλοδαπών (59%). Οι συνθήκες κράτησης εξ άλλου δεν πληρούν σε πολλές περιπτώσεις τα ελάχιστα στάνταρ που επιβάλλει η ενωσιακή και ευρωπαϊκή νομοθεσία για την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και την απαγόρευση της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης.

Η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT) διαπίστωσε και πάλι με πρόσφατη αυτοψία της (Έκθεση της 31.8.2023) τις χρόνιες ασθένειες των ελληνικών φυλακών: Υπερπληρότητα (στην Γ' Πτέρυγα της Φυλακής Κορυδαλλού αντιστοιχούν λιγότερα από 2 τ.μ. σε κάθε κρατούμενο), ντροπιαστικές συνθήκες υγιεινής, ανεπαρκής αριθμός υπαλλήλων, κ.λπ.

Υπό αυτά τα δεδομένα είναι φανερό ότι οι τιμωρητικές πρωτοβουλίες που διασαλπίζονται, δυστυχώς, και από τα καθ' ύλην αρμόδια υπουργεία ερήμην της σωφρονιστικής πραγματικότητας θα οδηγήσουν σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις. Η διόγκωση του πληθυσμού των κρατουμένων στις ασφυκτικές φυλακές μας θα επιδεινώσει τις ήδη απάνθρωπες συνθήκες κράτησης, θα αυξήσει την εντός φυλακής εγκληματικότητα και θα ακυρώσει την προοπτική ομαλής επανένταξης των κρατουμένων.

Συνέχεια στη σελ. 2

Σε αυτό το τεύχος

2 Εκδηλώσεις ΕΕΠ

- 9ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων
Θέμα: Ζητήματα απόδειξης της ποινικής διαδικασίας

4 Απόψεις

- Η «λεπτή κόκκινη γραμμή» ανάμεσα στην δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους και στην ποινικοποίηση του λόγου - Ν. Βιτώρος

5 Νομοθεσία

- Η υφ' όρον απόλυση σε νέες περιπτώσεις
- Κ. Κοσμάτος

7 Νομολογία

- Η αιτιολογία της ποινικής απόφασης επί ποινικής διαπραγμάτευσης με αφορμή την ΑΠ 764/2022
- Β. Γεραπετρίτης
- Προβολή βιντεοληπτικού υλικού και ακυρότητες
- Ε. Καντιάνης

10 Ποινική νομολογία ΕΔΔΑ

- Μία επιγραμματική παρουσίαση των σημαντικότερων αποφάσεων Ιουνίου - Οκτωβρίου 2023
- Επιμέλεια: Β. Χειρδάρης

Επιπλέον, ο αναπόφευκτος συγχρωτισμός δραστών βαρέων εγκλημάτων με καταδικασθέντες σε βραχυχρόνιες ποινές θα οδηγήσει, αντί του σωφρονισμού, στην οριστική απομάκρυνση των τελευταίων από την νομιμότητα.

Διδακτική είναι στο πλαίσιο αυτό μια φετινή απόφαση του Ανώτερου Δικαστηρίου της Καρλσρούης (OLG Karlsruhe 301 OAus 1/23 – 10.3.2023) σε υπόθεση εκδόσεως στο Ηνωμένο Βασίλειο Αλβανού υπηκόου κατηγορουμένου για διακίνηση σημαντικής ποσότητας κοκαΐνης. Το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση εκδόσεως με την αιτιολογία ότι το αιτούν κράτος δεν παρέσχε τις πρόσθετες εγγυήσεις που ζητήθηκαν κατ' εφαρμογήν του άρθρου 604 (γ) της Συμφωνίας Εμπορίου και Συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ηνωμένου Βασιλείου της 30.12.2020, σύμφωνα με το οποίο, «εάν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύεται ότι υπάρχει πραγματικός κίνδυνος για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καταζητουμένου, η δικαστική αρχή εκτέλεσης μπορεί να ζητήσει, κατά περίπτωση, πρόσθετες εγγυήσεις όσον αφορά τη μεταχείριση του καταζητουμένου μετά την παράδοσή του προτού αποφασίσει αν θα εκτελέσει το ένταλμα σύλληψης».

Το Δικαστήριο της Καρλσρούης είχε ζητήσει από τις αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου συγκεκριμένες εγγυήσεις για τις συνθήκες κράτησης του εκζητουμένου (κατάστημα κράτησης, διαθέσιμος χώρος στο κελί και λοιπές συνθήκες) ώστε να μην παραβιαστεί το άρθρο 3 ΕΣΔΑ, στις οποίες το αιτούν κράτος δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί. Οι εν λόγω εγγυήσεις ζητήθηκαν εν όψει του υπερπληθυσμού των φυλακών Αγγλίας και Ουαλίας (146 κρα-

τούμενοι ανά 100.000 κατοίκους) που προκάλεσε η «σκληρή» αντιμετώπιση της εγκληματικότητας (“tough on crime”) από διαδοχικές κυβερνήσεις.

Η γενική κλιμάκωση των ποινών μπορεί να αποφέρει προσωρινά «πολιτικά» οφέλη αλλά γεμίζει τις φυλακές χωρίς να συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη διαχείριση της εγκληματικότητας. Μακροχρόνιες έρευνες σε πολλές χώρες έχουν καταδείξει ότι δεν υφίσταται «υδραυλική» σχέση μεταξύ αύξησης των ποινών και αποτροπής του εγκλήματος και ότι, αντιθέτως, η αποτρεπτική επίδραση των ποινών είναι κυρίως συνάρτηση της βεβαιότητας και ταχύτητας της επιβολής τους.

Η απόφαση του γερμανικού δικαστηρίου χαρακτηρίστηκε ως «ντροπισιαστικό πλήγμα» για το δικαστικό και σωφρονιστικό σύστημα του Ηνωμένου Βασιλείου, δεδομένου ότι η χώρα αυτή διεκδικεί στην διεθνή κοινότητα μια θέση μεταξύ των κρατών που δεν υποβάλλουν τους κρατούμενους σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

Η Ελλάδα επικρίνεται –δικαίως– στην ευρωπαϊκή και διεθνή κοινότητα για τις συχνά προσβλητικές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας συνθήκες που επικρατούν στα σωφρονιστικά καταστήματα και σε άλλους χώρους κράτησης. Σκοπεύουν άραγε οι παρ' ημίν νέο-τιμωρητικοί κήρυκες να μετατρέψουν την χώρα μας σε σωφρονιστική αποικία (βλ. την απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *J.M.B. και άλλοι κατά Γαλλίας* της 30.1.2020);

Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος
Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

9ο Συνέδριο της ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΕΝΩΣΗΣ
ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΩΝ

Το 9ο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων με θέμα «**Ζητήματα απόδειξης της ποινικής διαδικασίας**» πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία στην κατάμεστη Αίθουσα «Αιμίλιος Ριάδης» του Μεγάρου Μουσικής Θεσσαλονίκης στις 20 και 21 Οκτωβρίου 2023.

Οι εισηγήσεις και παρεμβάσεις διακεκριμένων πανεπιστημιακών, δικαστικών λειτουργών και δικηγόρων ανέπτυξαν θέματα αιχμής της απόδειξης στην ποινική διαδικασία, όπως η ηλεκτρονική απόδειξη, η διασυνοριακή συνεργασία, η επιστημονική απόδειξη, η εξέταση ευάλωτων μαρτύρων, η απολογία των δικαστικών αποφάσεων και οι αποδεικτικές απαγορεύσεις.

Στους επόμενους μήνες οι εισηγήσεις και παρεμβάσεις του Συνεδρίου θα περιληφθούν σε τόμο που θα εκδοθεί από την «Νομική Βιβλιοθήκη».

Μπορείτε να παρακολουθήσετε το Συνέδριο μέσω του καναλιού YouTube της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων:
<https://www.youtube.com/channel/UCGv6grUgZ0I72F3dYJ3OvqQ>

Η «λεπτή κόκκινη γραμμή» ανάμεσα στην δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους και στην ποινικοποίηση του λόγου

Νίκος Δ. Βιτώρος

Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικών Επιστημών

Όπως είναι γνωστό, με τον Ν. 4285/2014, με τον οποίον υλοποιήθηκε η δέσμευση της χώρας για ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/913/ΔΕΥ της ΕΕ, τροποποιήθηκε ο Ν. 927/1979 («αντιρατσιστικός» νόμος), με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 1 να καθιερώνει, πλέον, την εξής νομοτυπική υπόσταση του βασικού αδικήματος της δημόσιας υποκίνησης βίας ή μίσους:

«Όποιος με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, υποκινεί, προκαλεί, διεγείρει ή προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, τα χαρακτηριστικά φύλου ή την αναπηρία, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ως άνω προσώπων, τιμωρείται με φυλάκιση τριών (3) μηνών έως τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή πέντε έως είκοσι χιλιάδων (5.000 - 20.000) ευρώ».

Είναι αυτονόητο, από την ίδια τη φύση του νομοθετήματος, ότι η εφαρμογή του αντιρατσιστικού νόμου καλείται να ισορροπήσει ανάμεσα στην τιμώρηση του μισαλλόδοξου λόγου, όταν λαμβάνει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά προσβολής των εννόμων αγαθών, και στη διαφύλαξη της ελευθερίας της έκφρασης, όπως κατοχυρώνεται από ένα ευρύ πλέγμα διατάξεων, πρωτίστως υπερνομοθετικής ισχύος.

Πέραν της προσέγγισης που αφορά τα ειδικά χαρακτηριστικά της πράξης, όπως καταστρώνονται στην ως άνω διάταξη της εσωτερικής μας έννομης τάξης, το ζήτημα αναπόφευκτα επηρεάζεται από την πλούσια, πλέον, νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) σχετικά με την προστασία της ελεύθερης έκφρασης των απόψεων, σε αντιπαραβολή με εκφάνσεις του δημόσιου λόγου, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν προσβλητικές, μισαλλόδοξες ή ρατσιστικές.

Σύμφωνα με την κλασική, πλέον, διατύπωση της Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου (1976): «Υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 2 του άρθρου 10, η ελευθερία της έκφρασης ισχύει όχι μόνο για τις πληροφορίες ή ιδέες που γίνονται αποδεκτές ευνοϊκά ή που θεωρούνται μη ενοχλητικές ή αδιάφορες, αλλά επίσης και για εκείνες που θίγουν, προσβάλλουν, ενοχλούν ή προκαλούν ανησυχία στο κράτος ή σε κάποιο τμήμα ή ομάδα της κοινωνίας. Αυτό απαιτεί ο πλουραλισμός, η ανεκτικότητα και η ευρύτητα του πνεύματος, χωρίς τα οποία δεν υπάρχει δημοκρατική κοινωνία».

Η αρχικά συμπαγής θέση του ΕΔΔΑ έχει σχετικοποιηθεί, στην πορεία των ετών, με πλείστες αποφάσεις που δικαιολογούν την επιβολή κυρώσεων, διοικητικού ή ποινικού χαρακτήρα, στην περίπτωση μισαλλόδοξου ή ρατσιστικού λόγου. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η πρόσφατη Lilliendahl κατά Ισλανδίας (11.6.2020), η οποία έκρινε ως δικαιολογημένη την καταδίκη προσώπου το οποίο επέκρινε με δημόσια σχόλια σχεδιαζόμενο πρόγραμμα σεμιναρίων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, για τα δικαιώματα της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας, χρησιμοποιώντας απαξιωτικές εκφράσεις («ανωμαλία», «αηδία», «να μείνουν σπίτι τους» κλπ.). Το κριτήριο της απόφασης του ΕΔΔΑ συνίστατο στον χαρακτήρα του σχολιασμού ως «σοβαρού» και «εξαιρετικά επώδυνου». Την ίδια επιχειρηματολογία φαίνεται, σε κάποιο μέτρο, να υιοθετεί και η ΑΠ 858/2020 (αναίρεση επί της γνωστής υπόθεσης της καταδίκης του πρώην Μητροπολίτη Καλαβρύτων, Αμβρόσιου), η οποία αποφαίνεται ότι η δημόσια τοποθέτηση ενός προσώπου με κύρος και επιρροή, σε συνδυασμό με την ένταση της χρησιμοποιούμενης φρασεολογίας, το καυστικό ύφος και τον τόνο του λόγου, ήταν πρόσφορη να παραγάγει «άμεσο και επικείμενο κίνδυνο να διαταράξει την ειρηνική και ομαλή κοινωνική συμβίωση»¹. Η εν λόγω κρίση του Ακυρωτικού διαφοροποιείται αισθητά από την άποψη της ΟΛΑΠ 3/1020² (περίπτωση Κ. Πλεύρη), σύμφωνα με την οποία «δεν συνιστά προτροπή η απλή έκφραση γνώμης, επιστημονικής κριτικής, έστω και δυσάρεστης ή επικριτικής

“ Η αναγωγή σε σταθμίσεις που αφορούν την «σοβαρότητα», την «καυστικότητα», ή το «επώδυνο» του εκφερόμενου λόγου, δεν αποτελεί πειστικό επιχείρημα για τη στοιχειοθέτηση του αξιόποινου ”

για τα μέλη μίας φυλής ή εθνικότητας. Η προτροπή ενέχει παράτρηση, παρόρμηση, διέγερση, ενθάρρυνση και παρακίνηση για την τέλεση πράξεων ή ενέργειας [...]».

Η αναγωγή σε σταθμίσεις που αφορούν την «σοβαρότητα», την «καυστικότητα», ή το «επώδυνο» του εκφερόμενου λόγου, δεν αποτελεί πειστικό επιχείρημα για τη στοιχειοθέτηση του αξιόποινου. Αντιθέτως, σύμφωνα με τη διατύπωση της ειδικής υπόστασης του εγκλήματος, η πράξη τιμωρείται μόνον όταν (α) αφορά υποκίνηση, πρόκληση, διέγερση ή προτροπή σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία, αλλά και (β) τελείται με τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ατόμων που προστατεύονται. Σε ό,τι αφορά την πρώτη προϋπόθεση, είναι σαφές ότι η διάταξη απαιτεί την δημόσια εκφορά λόγου ο οποίος αιτιωδώς οδηγεί σε ανάληψη άλλων δράσεων, οι

¹ ΠοινΔικ 2021, σελ. 91. Βλ. και την αναλυτική παράθεση της επιχειρηματολογίας σε: Νούσκαλη, Οι προϋποθέσεις τιμώρησης του ομοφοβικού λόγου κατά το άρθρο 1 Ν. 927/1979 στα πρόσφατα νομολογιακά παραδείγματα του ΕΔΔΑ και του Αρείου Πάγου, ΠοινΔικ 2021, σελ. 6 επ.

² ΠοινΔικ 2010, σελ. 233.

οποίες, με τη σειρά τους, προκαλούν διακρίσεις, μίσος ή βία. Αναφορικά με το στοιχείο της πρόκλησης κινδύνου για τη δημόσια τάξη, καθιερώνεται ένα αδίκημα αφηρημένης διακινδύνευσης, για την στοιχειοθέτηση του οποίου, όπως απαιτεί η Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4285/2014, πρέπει «να ερευνάται σε κάθε περίπτωση η προσφορότητα κάθε συγκεκριμένης εκδήλωσης να παραγάγει η ίδια άμεσα και επικείμενο κίνδυνο τόσο συνολικά για την ειρηνική και ομαλή κοινωνική συμβίωση, όσο και ειδικότερα για τα δικαιώματα της ομάδας ή του προσώπου κατά των οποίων στρέφεται».

Υπό το φως των παραπάνω, προκύπτει ότι η δημόσια εκφορά της οποιασδήποτε άποψης, ακόμη και αν αυτή αντικατοπτρίζει μία περιθωριακή ή τοξική αντίληψη που προκαλεί αισθήματα απογοήτευσης, προσωπικής προσβολής ή αποκλεισμού σε μερίδα του πληθυσμού, δεν μπορεί να καθίσταται αξιόποινη, παρά μόνον εάν δημιουργεί αντικειμενικά διαπιστώσιμες συνθήκες προσβολής της δημόσιας τάξης και των εννόμων αγαθών. Το «κατώφλι» του αξιοποίνου μίας τέτοιας συμπεριφοράς δεν μπορεί να καθορίζεται από την αόριστη και ασαφή επίκληση στοιχείων που αφορούν το ύφος ή την ένταση του λόγου. Τέτοια κριτήρια ρέπουν προς μία καταφανή υποκειμενικότητα, ανιχνεύοντας τον ψυχικό αντίκτυπο που οι διατυπώσεις του λόγου δύνανται να προκαλέσουν στους πολυάριθμους δέκτες, δηλαδή επιχειρώντας να μεταφέρουν την κρίση για την κατάφαση του αξιοποίνου σε ένα εξαιρετικά ρευστό και, συνεπώς, ανασφαλές πεδίο.

Εάν ο σκοπός του νομοθέτη ήταν να τιμωρήσει την απλή δημόσια εκφορά του προσβλητικού, δικαστικού ή ρατσιστικού λόγου (κάτι που ήδη εξαρχής θα ήταν εξόχως προβληματικό), δεν θα είχε θέσει ως πρόσθετες προϋποθέσεις στοιχειοθέτησης του αδικήματος τις ειδικά οριζόμενες, συγκεκριμένες βλαπτικές συνέπειες που αφορούν την *in concreto* προσβολή της δημόσιας τάξης, με τη δυνατότητα πρόκλησης διακρίσεων, μίσους ή βίας. Και αντιστρόφως: Εάν κάποιος υποστηρίζει ότι η διατύπωση μίας άποψης (ιδίως δε, μίας άποψης ακραίας και προσβλητικής ακόμη και για μεγάλη μερίδα της κοινωνίας) μπορεί να αποτελέσει αξιόποινη πράξη, ακόμη και χωρίς να συνοδεύεται από αντικειμενικά διαγνώσιμες συνέπειες που δημιουργούν όρους (τουλάχιστον) κινδύνου για τα έννομα αγαθά, τότε τάσσεται υπέρ της ευθείας ποινικοποίησης του λόγου.

Όπως προσφυσά έχει υποστηρικθεί, η βλαπτικότητα του μισαλλόδοξου λόγου, δεν είναι ικανή να ανατρέψει τη θεμελιώδη αρχή μίας δημοκρατικής διακυβέρνησης, που επιτάσσει τον αντίλογο και όχι τη φήμωση³. Δεν πρέπει ποτέ να παύσουμε να υπενθυμίζουμε ότι η ποινική νομοθεσία δεν αποτελεί εργαλείο ρύθμισης του δημόσιου διαλόγου ή, χειρότερα, μέσον ενίσχυσης της εμβέλειας απόψεων και θεωρήσεων που ανάγονται στη σφαίρα της πολιτικής. Κάθε διολίσθηση σε μία τέτοια εκδοχή αλλοιώνει (αν όχι ακυρώνει) τον αντικειμενικό και φιλελεύθερο χαρακτήρα του ποινικού δικαίου, που αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις εγγυήσεις της ελευθερίας των πολιτών. ●

³ Τσακυράκης, Η ελευθερία του λόγου στις ΗΠΑ, σελ. 288-289.

Η υφ' όρον απόλυση σε νέες περιπτώσεις

Κώστας Κοσμάτος

Αναπλ. Καθηγητής Νομικής Σχολής ΔΠΘ

1. Διαχρονικά ο θεσμός της υφ' όρον απόλυσης έχει ως βασικές τυπικές προϋποθέσεις την έκτιση ελάχιστου πραγματικού και πλασματικού (σύμφωνα με τον ευεργετικό υπολογισμό ημερών λόγω εργασίας) χρόνου, ανάλογα αν πρόκειται για ποινή φυλάκισης ή κάθειρξης (ισόβιας ή πρόσκαιρης), σύμφωνα με την ποινή που επέβαλε το ποινικό δικαστήριο στον καταδικασθέντα. Περαιτέρω, οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη χορήγησή της ανάγονται στην αξιολόγηση της συμπεριφοράς/διαγωγής του καταδίκου κατά το χρόνο της κράτησής του. Σημειώνεται ότι η υφ' όρον απόλυση του καταδίκου στη χώρα μας δεν συνιστά

«χάρισμα» του υπολοίπου της επιβαλλόμενης ποινής, αλλά διαφορετικό τρόπο έκτισής της, σε καθεστώς ελευθερίας με περιορισμούς.

“Η αύξηση των χρονικών ορίων έκτισης της ποινής για την υφ' όρον απόλυση σε συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων και η αδυναμία απόλυσης με κατ' οίκον ηλεκτρονική επιτήρηση, δεν φαίνεται να έχει καμία ουσιαστική επιστημονική τεκμηρίωση”

2. Με το άρθρο 19 Ν 4855/2021 τροποποιήθηκε το άρθρο 105B ΠΚ και, προκειμένου για ποινές κάθειρξης που επιβλήθηκαν για τα κακούργηματα των άρθρων 22 και 23 Ν 4139/2013, 134, 187, 187 Α, 299 παρ. 1, 323Α, 324, 380, 385 ΠΚ, καθώς και για τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας του 19ου κεφαλαίου του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, η υφ' όρον απόλυση απαιτεί:

α) στις περιπτώσεις πρόσκαιρης κάθειρξης την πλασματική έκτιση των τεσσάρων (αντί τριών) πέμπτων της ποινής που επιβλήθηκε και την πραγματική έκτιση τριών (αντί δύο) πέμπτων της ποινής που του επιβλήθηκε,

β) στις περιπτώσεις της ισόβιας κάθειρξης πραγματική έκτιση δεκαοκτώ (αντί δεκαέξι) ετών.

Περαιτέρω, με το Ν 4855/2021 προβλέπεται ότι δεν επιτρέπεται απόλυση υπό τον όρο της κατ' οίκον έκτισης της ποινής με ηλεκτρονική επιτήρηση στις παραπάνω περιπτώσεις των εγκλημάτων. Ο νέος ποινικός νομοθέτης, όχι μόνο δεν κάνει αναλογική εφαρμογή των προβλέψεων για την υφ' όρον απόλυση, αλλά απαγορεύει την εφαρμογή του θεσμού της απόλυση υπό τον όρο της κατ' οίκον έκτισης της ποινής με ηλεκτρονική επιτήρηση για τα συγκεκριμένα εγκλήματα.

3. Η κατά τα παραπάνω αύξηση των χρονικών ορίων έκτισης της ποινής για την υφ' όρον απόλυση σε συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων και η αδυναμία απόλυσης με κατ' οίκον ηλεκτρονική επιτήρηση, δεν φαίνεται να έχει καμία ουσιαστική επιστημονική τεκμηρίωση. Με ποιο άραγε επιστημονικό

εργαλείο ή μέθοδο μπορεί να κριθεί αξιωματικά ότι πρόκειται για κρατούμενους που κρίνονται a priori «αβελτίωτοι» ή για «πάντα επικίνδυνοι» επειδή διέπραξαν τα συγκεκριμένα εγκλήματα;

Εντύπωση, επίσης, δημιουργεί ότι στις παραπάνω εξαιρέσεις που εισήγαγε ο Ν 4855/2021 δεν περιλαμβάνονται όλα τα εγκλήματα που έχουν ως μέγιστη την ποινή της ισόβιας κάθειρξης, είτε ως μονοσήμαντης ποινής, είτε ως διαζευκτικά προβλεπόμενης με την ποινή της πρόσκαιρης κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών.

Είναι εμφανές ότι η τροποποίηση αυτή, έχοντας ως θεμελιακή αφετηρία της τη θεατότητα των συγκεκριμένων εγκλημάτων, επιχειρεί να ικανοποιήσει το «τηλεοπτικό κοινό» και να προσδώσει ένα αίσθημα «ασφάλειας» στην κοινωνία. Με τον τρόπο αυτό Κράτος εμφανίζεται να λαμβάνει «αποφασιστικές πρωτοβουλίες» ώστε να πατάξει το έγκλημα.

4. Θα πρέπει στο σημείο αυτό να τονιστεί εμφατικά ότι η αντεγκληματική λειτουργία της ποινής σε κάθε στάδιο είναι διαφορετική και διακριτή, καθώς οι στόχοι της ποινικής απειλής δεν είναι (ούτε μπορεί να είναι) ίδιοι με τους στόχους της έκτισης της ποινής που έχει καταγγώσει ένα ποινικό δικαστήριο, εκτιμώντας τη συγκεκριμένη εγκληματική πράξη και αξιολογώντας όλα τα στοιχεία/κριτήρια που παρέχει η διάταξη του άρθρου 79 ΠΚ για την επιμέτρηση της ποινής.

Η ποινική απειλή είναι γενική και απρόσωπη και αφορά στον καθένα που τελεί το συγκεκριμένο έγκλημα. Ο νομοθέτης στο στάδιο αυτό, αφού απαξιολογήσει την πράξη/έγκλημα ως γένος, προσδιορίζει το πλαίσιο ποινής που το δικαστήριο καλείται να επιλέξει.

Η επιβολή συγκεκριμένης ποινής από το ποινικό δικαστήριο έρχεται να εξατομικεύσει το πλαίσιο της απειλούμενης ποινής στο συγκεκριμένο δράστη που τέλεσε το συγκεκριμένο έγκλημα. Ο δικαστής στο στάδιο αυτό προσωποποιεί την ποινική απειλή, αφού απαξιολογήσει ειδικά τη συγκεκριμένη πράξη και τον βαθμό ενοχής του συγκεκριμένου δράστη, και θα επιβάλλει στον καταδικασθέντα για το συγκεκριμένο έγκλημα τη δίκαιη και ανάλογη ποινή.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι έγκλημα για το οποίο καταδικάστηκε ο κρατούμενος που επιδιώκει την υφ' όρον απόλυσή του έχει ήδη αξιολογηθεί:

α) αρχικά στη γενικότητά του, δηλαδή ως είδος, κατά την τυποποίησή του και την απαξιολόγησή του για το πλαίσιο της απειλούμενης ποινής και

β) από το δικαστήριο που δίκασε την ουσία της πράξης που τέλεσε και επέβαλε την ανάλογη και δίκαιη ποινή.

Συνεπώς, το ίδιο στοιχείο δεν είναι επιτρεπτό να «επαναξιολογηθεί» και κατά τον χρόνο της έκτισης (και λήξης) της ποινής και μάλιστα με όρους που ανάγονται σε στοιχεία που εκτιμώνται για την απειλή της ποινής (δηλαδή την επικινδυνότητα του είδους του εγκλήματος).

5. Με τις παραπάνω τροποποιήσεις στο πεδίο της υφ' όρον απόλυσης ουσιαστικά επιτυγχάνεται –με έμμεσο τρόπο– η de facto αύξηση των ποινών συγκεκριμένων εγκλημάτων και ανατρέπεται η προσπάθεια ορθολογικοποίησης των προβλεπόμενων ποινών που επιχειρήθηκε στο ποινικό μας δίκαιο με την εισαγωγή του νέου ΠΚ το 2019.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι σωφρονιστικοί κλυδωνισμοί που μπορούν να επέλθουν στο πεδίο άσκησης σωφρονιστικής πολιτικής από τη νομοθετική μεταβολή για την υφ' όρον απόλυση δεν είναι αμελητέοι, καθώς η «καθυστέρηση» της απόλυσης και η παράλληλη επιμήκυνση της κράτησης με το Ν 4855/2021 είναι ικανή να δημιουργήσει έντονη συμφόρηση στα (ήδη υπερπλήρη) σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας.

6. Η επιλογή του Ν 4855/2021 δημιουργεί διαφορετικές κατηγορίες κρατούμενων που καλούνται ονομαστικά να εκτίσουν (κατά την απόφαση που εξέδωσαν τα ποινικά δικαστήρια) ίσες σε διάρκεια ποινές, αλλά να παραμείνουν διαφορετικό χρόνο εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Έτσι, με τις προβλέψεις αυτές είναι δυνατόν για εγκλήματα που δεν υπάγονται στις συγκεκριμένες κατηγορίες να απαιτείται ίδιος ή και μικρότερος χρόνος κράτησης, παρά το γεγονός ότι έχουν επιβληθεί για αυτά μεγαλύτερες ποινές, γεγονός που εγείρει ζητήματα που αφορούν την εφαρμογή της αρχής της ισότητας στο πεδίο της έκτισης της ποινής. Τα παρακάτω παραδείγματα μπορούν να καταδείξουν την πρόδηλη αντιφατικότητα των νέων προβλέψεων του Ν 4855/2021:

“ η εμβالωματική νομοθέτηση που ασκείται στο πεδίο της υφ' όρον απόλυσης κινδυνεύει να αναγορεύσει τις «εξαιρέσεις» σε κανόνα ”

α) Κρατούμενος που καταδικάστηκε σε ποινή κάθειρξης πέντε (5) ετών για συμμετοχή του σε εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 ΠΚ) θεμελιώνει δικαίωμα για υφ' όρον απόλυση αφού εκτίσει τρία (3) έτη πραγματικής έκτισης. Ο ίδιος χρόνος των τριών (3) ετών πραγματικής έκτισης απαιτείται και για κρατούμενο που καταδικάστηκε σε ποινή κάθειρξης οκτώ (8) ετών για διακίνηση ναρκωτικών (άρθρο 20 Ν 4139/2013).

β) Κρατούμενος που καταδικάστηκε σε ποινή κάθειρξης δεκαπέντε (15) ετών για διακίνηση ναρκωτικών (άρθρο 20 Ν 4139/2013) ή σε ποινή κάθειρξης εκατό (100) ετών (με εκπτώσα τα 20 έτη) για προώθηση στη ελληνική επικράτεια υπηκόων τρίτων (άρθρο 30 Ν 4251/2014) έχει τη δυνατότητα για απόλυση υπό τον όρο της κατ' οίκον έκτισης της ποινής με ηλεκτρονική επιτήρηση, την οποία στερείται κρατούμενος για το έγκλημα της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 ΠΚ), ακόμα και αν του επιβλήθηκε ποινή κάθειρξης πέντε (5) ετών.

7. Οι τροποποιήσεις που επέφερε ο Ν 4855/2021 στο πεδίο της υφ' όρον απόλυσης επαναφέρουν στο προσκήνιο παλαιότερες (και ευτυχώς εφήμερες) διατάξεις που εισήγαγαν ένα αδικαιολόγητα επιλεκτικό καθεστώς για την υφ' όρον απόλυση των κρατούμενων, ως προς το είδος του εγκλήματος

που τελέστηκε, όπως είχε συμβεί με τους Ν 381 Ι/2009 και Ν 2943/2001 σχετικά με τους «μεγαλεμπόρους ναρκωτικών» και είχαν δίκαια κατακριθεί σύσσωμα από τη θεωρία.

Μόνο που στην προκειμένη περίπτωση συντρέχει μια ουσιαστική διαφορά των διατάξεων του Ν 4855/2021 με τις προαναφερθείσες ρυθμίσεις για τους «μεγαλεμπόρους ναρκωτικών». Η διαφορά αυτή έχει σχέση με την άκριτη –και χωρίς επιστημονικό θεμέλιο– διεύρυνση των επιλεγόμενων εγκλημάτων που

αποτελούν και τις «εξαιρέσεις» από τις γενικές διατάξεις για την υφ' όρον απόλυση.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις μας οδηγούν στη θέση ότι η εμβλαμτική νομοθέτηση που ασκείται στο πεδίο της υφ' όρον απόλυσης κινδυνεύει να αναγορεύσει τις «εξαιρέσεις» σε κανόνα, γεγονός που θα καταστήσει ανενεργό τον φιλελεύθερο χαρακτήρα του ποινικού μας δικαίου στο πεδίο της έκτισης της ποινής.

Η αιτιολογία της ποινικής απόφασης επί ποινικής διαπραγμάτευσης με αφορμή την ΑΠ 764/2022

Βασίλειος Γεραπετρίτης
Δικηγόρος Αθηνών

Α. Η φιλοξενία της ποινικής διαπραγμάτευσης από τον «ξενιστή»¹ του ελληνικού ποινικού δικονομικού συστήματος.

Η εισαγωγή του θεσμού της ποινικής διαπραγμάτευσης υπό την μορφή του sentence bargaining, δηλαδή της διαπραγμάτευσης μόνον ως προς την επιβλητέα, κύρια ή παρεπόμενη, ποινή, αποτέλεσε μια φιλόδοξη καινοτομία του νέου ΚΠΔ.² Η επιλογή αυτή, μάλιστα, υπαγορεύτηκε από την πρακτικής φύσεως ανάγκη για επιτάχυνση της απονομής ποινικής δικαιοσύνης³. Έως σήμερα αποτιμάται ως η πλέον αποτελεσματική εναλλακτική διαδικασία προς την κατεύθυνση αποσυμφόρησης της δικαστικής ύλης.⁴

Από την άλλη πλευρά, η ένταξη της ποινικής διαπραγμάτευσης, η οποία συνιστά την φυσική προέκταση του συστήματος αντιδικίας της αγγλοσαξωνικής ποινικής δίκης,⁵ στο δικονομικό μας σύστημα, όπου κυριαρχεί η αναζήτηση της ουσιαστικής αλή-

θειας, εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση.⁶ Για τον λόγο αυτό, η θεωρία εξ αρχής κινήθηκε προς μια «σχετικοποιημένη» μορφή αλήθειας ενόψει του τελικού σκοπού του ποινικού δικαίου, δηλαδή της κοινωνικής ειρήνης, η οποία διαταράσσεται, όταν το ποινικό σύστημα αδυνατεί να ανταποκριθεί στις πολυάριθμες ποινικές υποθέσεις.⁷ Αλλά και ο νομοθέτης, στο ευρύτερο πλαίσιο προσαρμογής του θεσμού στα εγχώρια δεδομένα, προσέδωσε ιδιαίτερη έμφαση στη δυνατότητα δικαστικού ελέγχου του πρακτικού διαπραγμάτευσης.

Β. Το «αντίδοτο» του δικαστικού ελέγχου του πρακτικού ποινικής διαπραγμάτευσης.

Όπως αποτυπώνεται στην αιτιολογική έκθεση του νέου ΚΠΔ, η αρχή αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας διατηρήθηκε ως κατευθυντήρια αρχή του ελληνικού ποινικοδικονομικού συστήματος και στον νέο ΚΠΔ. Υπό την έννοια αυτή το ποινικό Δικαστήριο παραμένει το μόνο συνταγματικώς αρμόδιο όργανο να ερευνησει τη νομική και ουσιαστική βασιμότητα της κατηγορίας, δυνάμενο μάλιστα ακόμα και να αθώσει τον κατηγορούμενο, παρά την ποινική διαπραγμάτευση, ή και να προσδώσει στην πράξη του τον ορθό νομικό χαρακτηρισμό.⁸ Γι' αυτό ακριβώς και η απόφαση του Δικαστηρίου στηρίζεται, κατά τη ρητή διατύπωση του Α. 303 παρ. 6 εδ. γ' ΚΠΔ, όχι μόνον στο πρακτικό της διαπραγμάτευσης, αλλά και στα στοιχεία της δικογραφίας.

¹ Η ιατρικής φύσεως ορολογία αποτελεί έμπνευση από τον Ανδρουλάκη Ν., Το Plea Bargaining κατά το νέο Σχέδιο Κ.Π.Δ., ΠοινΧρ 2014, σ. 401 επ., ο οποίος συνιστούσε την διάγνωση των αιτιών της καθυστέρησης του ποινικού συστήματος προ της προσφυγής στο «φάρμακο» της ποινικής διαπραγμάτευσης. Για «ηπειρωτικό ξενιστή» της ποινικής διαπραγμάτευσης, εξάλλου, κάνει λόγο ο Δαγκλής Ν., Η ποινική διαπραγμάτευση στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σ. 119.

² Βλ. Ζαχαριάδη Α., Η ποινική διαπραγμάτευση κατά τον νέο ΚΠΔ: σύντομη παρουσίαση της ρύθμισης του άρθρου 303, Nova Criminalia No 7, Οκτώβριος 2019, σ. 6-7.

³ Βλ. Δημητράτο Ν., Περί του θεσμού της ποινικής διαπραγμάτευσης (συνδιαλλαγής) στο ημέτερο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, ΠοινΧρ 2016, σ. 751 επ..

⁴ Βλ. Δαλακούρα Θ., Δογματική θεμελίωση και συστηματική ένταξη των εναλλακτικών διαδικασιών στην ελληνική ποινική δίκη. Οι στρατηγικές επιλογές του Έλληνα νομοθέτη στον νέο ΚΠΔ, ΠοινΧρ 2023, σ. 490 επ..

⁵ Βλ. Τζαννετή Α., Το Plea bargaining και η αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας – Συνηγορία υπέρ του νέου θεσμού, ΠοινΧρ 2016, σ. 14 επ..

⁶ Βλ. Δαγκλή Ν., Η ποινική διαπραγμάτευση στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σ. 137. Βλ. και αντί πολλών Ανδρουλάκη Ν., ό.π..

⁷ Βλ. Μυλωνόπουλου Χ., Ο θεσμός της [ποινικής] διαπραγμάτευσης (plea bargaining). Σκέψεις για τη θεωρητική θεμελίωση και την πρακτική λειτουργία του, ΠοινΧρ 2013, σ. 81 επ.. Πρβλ. Δαλακούρα Θ., Η αποχή από την ποινική δίωξη ως εναλλακτική μορφή περάτωσης της ποινικής διαδικασίας: Ενδοσυστηματική νομιμοποίηση και δικαιοπολιτική αναγκαιότητα διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής της, ΠοινΧρ 2014, σ. 321 επ., κατά τον οποίο οι επιμέρους σκοποί της ποινικής δίκης και του ποινικού δικαίου καλούνται να εναρμονισθούν και όχι να εξουδετερωθούν κατά την εφαρμογή τους.

⁸ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4620/2019, σ. 94-95.

Τα ανωτέρω αναδεικνύονται στην πρόσφατη υπ' αριθμ. 764/2022 απόφαση του Ανώτατου Ακυρωτικού μας.⁹ Εν προκειμένω, το Δικαστήριο της ουσίας κήρυξε ενόχους τους κατηγορουμένους αναγιγνώσκοντας αποκλειστικά τα πρακτικά διαπραγμάτευσής τους, σε συνδυασμό με τις αντίστοιχες απολογίες. Με τον τρόπο αυτό, κατά τον Άρειο Πάγο, υπέπεσε στην αναιρετικώς ελεγχόμενη πλημμέλεια έλλειψης ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, καθώς «παρέλειψε παντελώς, ούτε κατά γενικό προσδιορισμό ως προς το είδος τους, να προβεί σε οποιαδήποτε καταχώριση ή αναφορά οποιουδήποτε άλλου αποδεικτικού στοιχείου της δικογραφίας.»

“ η απόφαση του Δικαστηρίου στηρίζεται, κατά τη ρητή διατύπωση του Α. 303 παρ. 6 εδ. γ’ ΚΠΔ, όχι μόνον στο πρακτικό της διαπραγμάτευσης, αλλά και στα στοιχεία της δικογραφίας ”

Κατά τον Άρειο Πάγο, επομένως, ο έλεγχος της ουσιαστικής και νομικής βασιμότητας του πρακτικού ποινικής διαπραγμάτευσης αναδεικνύεται σε αναγκαίο όρο για την εναρμόνιση της νεοπαγούς αυτής διαδικασίας με τις βασικές (υπερνομοθετικές και συνταγματικές) αρχές του ποινικού δικονομικού μας συστήματος.¹⁰ Το Δικαστήριο δηλαδή, δεν επιτρέπεται να περιορίζεται στην ανάγνωση της ομολογίας του κατηγορουμένου, αλλά πρέπει να συναξιολογεί το σύνολο του προδικαστικώς συγκεντρωμένου υλικού της δικογραφίας και ενδεχομένως να εξετάζει και πρόσθετα αποδεικτικά μέσα, είτε με ίδια πρωτοβουλία είτε κατόπιν αιτήματος του κατηγορουμένου.¹¹

Συνεπώς, με την ποινική διαπραγμάτευση δεν εισάγεται στον ΚΠΔ (και) ένα σύστημα «τυπικής» αλήθειας. Το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται εκ μόνης της ύπαρξης ομολογίας, αλλά εξακολουθεί λόγω του διερευνητικού καθήκοντος να είναι επιβαρυνόμενο με τον έλεγχο βασιμότητας των ισχυρισμών του κατηγορουμένου· οι διαπιστώσεις αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές πρώτιστα ενόψει του κινδύνου εξαναγκαστικής επίδρασης στον κατηγορούμενο.¹² Ο Άρειος Πάγος ευθυγραμμίζεται κατά τούτο με την νομολογία του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, κατά το οποίο, πρόκριμα για την συνταγματικότητα της αντίστοιχης διαδικασίας της «συνεννόησης» (“Verständigung”) αποτέλεσε η διατήρηση αλώβητου του καθήκοντος του δικαστηρίου προς διερεύνηση της ουσιαστικής αλήθειας και έλεγχο της ομολογίας του κατηγορουμένου (παρ. 257c γερμΚΠΔ), ακόμα και αν έτσι καθίσταται αναπόφευκτη η συρρίκνωση του πρακτικού πλεονεκτήματος της διαδικασίας διαπραγμάτευσης.¹³ Στην ίδια κατεύθυνση, εξάλλου, το ΕΔΔΑ αξιώνει για την συμβατότητα της διαδικασίας ποινικής διαπρα-

μάτευσης με τις απαιτήσεις μιας δίκαιης δίκης την ύπαρξη επαρκούς δικαιοδοτικού ελέγχου επί της συμφωνίας του κατηγορουμένου με τις εθνικές αρχές.¹⁴ Και βέβαια, ο έλεγχος αυτός νοείται μόνον προς όφελος του κατηγορουμένου.

Γ. Η χρονίζουσα «παθολογία» της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας. Οι επισημάνσεις αυτές αποδεικνύουν ότι, εντέλει, ο θεσμός της ποινικής διαπραγμάτευσης δεν υποβιβάζει τον θεσμικό ρόλο του δικαστή σε έναν απλό «επικυρωτή» εγγράφων ούτε την δικαστική απόφαση σε ένα «οιονεί συμβολαιογραφικού χαρακτήρα» έγγραφο.¹⁵ Ο Δικαστής μπορεί, αλλά και υποχρεούται, να ελέγχει την αποδεικτική βάση του πρακτικού συμβιβασμού προς όφελος του κατηγορουμένου.

“ Τα ανωτέρω, μεταφερόμενα στο πεδίο της ποινικής διαπραγμάτευσης, αναδεικνύουν επιτακτικότερα το πάγιο αίτημα αξιολογικής συσχέτισης του αποδεικτικού υλικού, έτσι ώστε να αποτυπώνεται και στην δικαστική απόφαση. ”

Βεβαίως, σε εναρμόνιση με την πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου και παρά τις μεμονωμένες αποκλίσεις,¹⁶ μια γενική και κατ' είδος αναφορά των αποδεικτικών μέσων που λαμβάνονται υπ' όψη κατά την επικύρωση ενός πρακτικού διαπραγμάτευσης εξακολουθεί να αρκεί, για να καταστεί η απόφαση της ουσίας αναιρετικώς απρόσβλητη. Εξίσου πάγια (και δικαιολογημένη) είναι ωστόσο και η κριτική στην εν λόγω νομολογιακή πρακτική.¹⁷ Κατ' ουσίαν, η αρεοπαγική νομολογία καταλήγει να είναι εξίσου αόριστη με τις αποφάσεις ουσίας που δεν αναιρεί.¹⁸

Τα ανωτέρω, μεταφερόμενα στο πεδίο της ποινικής διαπραγμάτευσης, αναδεικνύουν επιτακτικότερα το πάγιο αίτημα αξιολογικής συσχέτισης του αποδεικτικού υλικού, έτσι ώστε να αποτυπώνεται και στην δικαστική απόφαση. Άλλωστε, τι παραπάνω αποτελούσε η αναιρεθείσα εν προκειμένω απόφαση της ουσίας, ει μη την επιβεβαίωση του φόβου ότι ο περιορισμός της αιτιολόγησης στις τυποποιημένες εκφράσεις των εντύπων θα οδηγήσει τους δικαστές στο να γράφουν όλο και λιγότερα;¹⁹

⁹ Βλ. ΑΠ 764/2022 (Ε' Ποινικό Τμήμα), ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁰ Βλ. Τσερτσιδίδη Μ., Δικαστικός έλεγχος της νομικής και ουσιαστικής βασιμότητας της συμφωνίας ποινικής διαπραγμάτευσης - Με αφορμή την ΑΠ 764/2022, ΠοινΔικ, 1/2023, σελ. 35-39.

¹¹ Βλ. Δαγκλή Ν., ό.π., σ. 158-159.

¹² Βλ. Τζαννετή Α., ό.π..

¹³ Βλ. BVerfG, 2 BvR, 2628/10 της 19.03.2013, παρ. 67-69, 71-72.

¹⁴ Βλ. ΕΔΔΑ, Natsvlshvili και Togonidze κ. Γεωργίας, Απόφαση της 29.04.2014 (υπ' αριθμ. 9043/05 προσφυγή), παρ. 89.

¹⁵ Βλ. Ανδρουλάκη Ν., ό.π..

¹⁶ Βλ. Ζαμπίτη Ε., Αιτιολογία ποινικών αποφάσεων: Διαχρονικά και νέα ζητήματα, ΠοινΔικ 6/2016, σ. 467-476, καθώς και τις πρόσφατες ΑΠ1659/2022 και ΑΠ1857/2022, αμφότερες διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του Αρείου Πάγου: <https://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis.asp>.

¹⁷ Βλ. Ανδρουλάκη Ν., Και πάλι για την αιτιολογία και τον αναιρετικό έλεγχο της ποινικής απόδειξης, ΠοινΧρ 2008, σ. 481 επ..

¹⁸ Βλ. Γιαννίδη Ι., Η αιτιολόγηση των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων Τα θεωρητικά θεμέλια, Τεύχος Β', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, 2003, σ. 164.

¹⁹ Βλ. Ανδρουλάκη Ν., Αιτιολογία και αναιρετικός έλεγχος ως συστατικά της ποινικής απόδειξης, Δίκαιο και Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλας, 1998, σ. 80.

Προβολή βιντεοληπτικού υλικού και ακυρότητες

Ευάγγελος Καντιάνης

Δικηγόρος Αθηνών Παρ' Αρείω Πάγω

Η αρχή της ηθικής απόδειξης ή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών μέσων, όπως αυτή καθιερώνεται στη διάταξη του άρθρου 177 ΚΠοινΔ, δεν έχει, προδήλως, την έννοια ότι ο ποινικός δικαστής μπορεί αυθαίρετα να αξιολογεί αυτά. Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων, δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά βοηθητικό μέσο για την διαπίστωση της αλήθειας (Καρράς Πρακτικά του Στ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, 1998 σελ. 9 επ) διαφορετικά, ο κίνδυνος διολίσθησης της δικαστικής κρίσης στην αυθαιρεσία, είναι ορατός (Αγγ. Κωνσταντινίδης Το έγγραφο ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη, ΔΙΚΗ 2001/145). Γι' αυτό ο ποινικός Δικαστής, κατά την ελεύθερη εκτίμηση και αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων, (αυτο)περιορίζεται από την υποχρέωσή του προς αιτιολόγηση της δικαστικής του πεποίθησης και απόφασης, κατά τρόπο ώστε, να μην είναι ανέλεγκτος και η εκτίμηση των αποδείξεων δεν υπόκειται σε κανόνες και περιορισμούς, πλην όμως, η δικανική του πεποίθηση οφείλει να είναι αιτιολογημένη και, μάλιστα, με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν ο κατηγορούμενος κι ο κάθε τρίτος, προπάντων όμως ο ανώτερος δικαστής που θα ελέγξει την απόφαση, να παρακολουθήσουν την συλλογιστική πορεία που οδήγησε στη λήψη της (Ανδρουλάκης Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 1994, σελ. 172).

Μόλις που χρειάζεται να επισημανθεί, ότι δεν ενδιαφέρει η διαπίστωση των πραγματικών γεγονότων, που γίνεται από το δικαστή της ουσίας, ούτε η εκτίμησή του για τα συγκεκριμένα αποδεικτικά μέσα, αλλά μόνο η θεμελίωση του αποδεικτικού του συμπεράσματος, βάσει των συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων από τα οποία συνήχθησαν τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά.

Η απαρίθμηση των αποδεικτικών μέσων στη διάταξη του άρθρου 178 ΚΠοινΔ είναι ενδεικτική, ενώ, με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, ρητώς προβλέπεται ότι οι δικαστές και οι εισαγγελείς είναι υποχρεωμένοι να ερευνούν με επιμέλεια κάθε στοιχείο ή αποδεικτικό μέσο που επικαλέστηκε υπέρ αυτού ο κατηγορούμενος, αν αυτό είναι χρήσιμο για να εξακριβωθεί η αλήθεια. Ανάμεσα στα αποδεικτικά μέσα, που απαριθμούνται ενδεικτικά στην ανωτέρω διάταξη, περιλαμβάνονται και τα έγγραφα, [σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 13 στοιχ. γ' ΠΚ] τα οποία, ως αποδεικτικό μέσο, πρέπει να διαβάζονται ενώπιον του δικαστηρίου, προκειμένου ο δικαστής να έχει άμεση προσωπική αντίληψη αυτών (βλ. Παπασπύρου Τα έγγραφα ως αποδεικτικό μέσο στην εν τη ποινική δίκη, 1980 σελ. 15 επ, Αγγ. Κωνσταντινίδη Η έννοια και λειτουργία του εγγράφου στο ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο, 2000 σελ. 121 επ). Ως έγγραφο δε, θεωρείται κάθε μαγνητικό, ηλεκτρονικό ή άλλο υλικό στο οποίο γράφεται οποιαδήποτε πληροφορία, εικόνα, σύμβολο ή ήχος αυτοτελώς ή σε συνδυασμό, εφόσον τα μέσα και τα υλικά αυτά προορίζονται ή είναι πρόσφορα να αποδείξουν γεγονότα που έχουν έννομη σημασία. Άλλωστε, και στο άρθρο 444

αριθμ. 3 ΚΠολΔ, προβλέπεται, ότι ιδιωτικά έγγραφα θεωρούνται και οι φωτογραφικές ή κινηματογραφικές αναπαραστάσεις, φωνοληψίες και κάθε άλλη μηχανική απεικόνιση.

Οίκοθεν νοείται, ότι, αν πρόκειται για φωτογραφικές ή κινηματογραφικές παραστάσεις, η «ανάγνωση» τους θα πρέπει να γίνει με όποιο τρόπο είναι αυτό τεχνικά πρόσφορο. Τούτο σημαίνει, ότι η φωτογραφία θα επιδειχθεί, η κινηματογραφική παράσταση ή η βιντεοταινία θα προβληθούν, η μαγνητοταινία θα ακουσθεί κλπ, διαφορετικά δεν μπορεί να γίνει χρήση της μαγνητοταινίας (ΑΠ 625/75 ΠΧρ ΚΣΤ/38) ή της φωτογραφίας (ΑΠ 1136/87 ΠΧρ ΛΖ/926) ως αποδεικτικών μέσων. Μόνον τέτοια έγγραφα μπορούν να χρησιμεύσουν ως αποδεικτικά μέσα, να χρησιμοποιηθούν κατά τις αγορεύσεις του Εισαγγελέα και των συνηγόρων και, τελικά, να ληφθούν υπόψη του δικαστηρίου κατά την έκδοση της απόφασης.

Ειδικότερα, και όταν πρόκειται για την «ανάγνωση» ψηφιακού δίσκου, η οποία δεν είναι δυνατή, αυτός επισκοπείται από όλους τους παράγοντες της δίκης, με την προβολή του στην οθόνη σχετικού υπολογιστή. Η μη επ ακροατηρίω προβολή του παραβιάζει την αρχή της προφορικότητας και δημοσιότητας της δίκης και την άσκηση του δικαιώματος του κατηγορουμένου (άρθρο 358ΚΠοινΔικ) να προβαίνει σε δηλώσεις και εξηγήσεις, σχετικά με το αποδεικτικό στοιχείο, και, συνιστά απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας (άρθρο 171 παρ. 1 στοιχ. δ' ΚΠοινΔικ] ιδρυμένου του αναφερόμενου στο άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α' ΚΠοινΔ λόγου αναιρέσεως (ΑΠ 405/2019).-

Στην σχολιαζόμενη απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακ/των Αθηνών με αριθμό 3661/2022*, το Δικαστήριο απεδέχθη το αίτημα προβολής (στο ακροατήριο) αποσπασμάτων βιντεοληπτικού υλικού, που υπέβαλε ο κατηγορούμενος, σε βάρος του οποίου είχε ασκηθεί ποινική δίωξη για το αδίκημα της απόπειρας αρπαγής ανηλίκου, καθόσον έκρινε ότι: «... κρίνεται αναγκαίο για την πλήρη διακρίβωση της αλήθειας ή μη της κατηγορίας, να προβληθούν στο ακροατήριο του Δικαστηρίου τα επικαλούμενα αποσπάσματα από το βιντεοληπτικό υλικό, το οποίο υποβλήθηκε κατόπιν επεξεργασίας και εξαγωγής φωτογραφιών από τη Δίνοση Εγκληματολογικών Ερευνών... ώστε να διαπιστωθεί το κρίσιμο ζήτημα, που αρνείται μετ' επίτασης ο κατηγορούμενος...». Η προβολή του βιντεοληπτικού υλικού, δε, οδήγησε στην ομόφωνη απαλλαγή του κατηγορουμένου, καθόσον αβιάστως προέκυψε ότι «οι ανωμοτί καταθέσεις έρχονται σε πλήρη αντίθεση με το μη επιδεχόμενο αμφισβήτησης βιντεοληπτικό υλικό που συλλέχθηκε».

Την, ταυτόσημη, αναγκαιότητα της επ' ακροατηρίω προβολής βιντεοληπτικού υλικού στο ακροατήριο, ομοίως αντιμετώπισε και η ΑΠ 42/2023 (δημοσιευμένη σε areiospagos.gr), με την οποία κρίθηκε ότι επήλθε απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας, εφόσον δεν προβλήθηκε στο ακροατήριο ψηφιακός δίσκος, με αποτέλεσμα ο κατηγορούμενος να στερηθεί του δικαιώματος σχολιασμού κατ' άρθρο 358 ΚΠοινΔικ. Μάλιστα, στην ως άνω απόφαση, το γεγονός ότι ο ανωτέρω ψηφιακός δίσκος ελήφθη υπόψιν και συνεκτιμήθηκε για την ενοχή του κατηγορουμένου, παρότι δεν προβλήθηκε στο ακροατήριο, οδήγησε στην αναίρεση της σχετικής, καταδικαστικής, απόφασης του ΜΟΕ.

* Το κείμενο της απόφασης δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων (www.hcba.gr)

Συμπερασματικώς:

Οι μαγνητοταινίες και βιντεοταινίες, πρέπει να προσκομισθούν κατά την αποδεικτική διαδικασία και να γίνει επίκληση τους, προκειμένου να ακροασθούν και να προβληθούν στο ακροατήριο, δεδομένου ότι το αντίστοιχο της «ανάγνωσης» στο ακροατήριο είναι το «παίξιμο» ή η προβολή τους. Μόνο με αυτόν τον τρόπο «εκλαμβάνονται ως αναγνωσθείσαι» (Ανδρουλάκη Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 1994 σελ. 386, αλλά και Καρρά Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 1998 σελ. 656).

Όταν, δε, η προβολή του βιντεοληπτικού μέσου, κατατείνει α) στην διακρίβωση της ουσιαστικής αλήθειας και β) στην υπεράσπιση του κατηγορουμένου, ενόψει του ότι «η εξέταση των ισχυρισμών του κατηγορουμένου, ιδιαίτερος όταν αυτοί συνδέονται με συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία, αποτελεί στοιχείο του δικαιώματος ακρόασης αυτού, ως έκφραση της απαιτήσεως για δίκαιη δίκη» (ad hoc ΣυμβΠλημΑθ 342/11 ΠοινΔνη 2011/826, με σύμφωνη Εισαγγελική πρόταση Δεληδήμου) είναι απαραίτητη.

Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΔΔΑ 2022¹

Μία επιγραμματική παρουσίαση των σημαντικότερων αποφάσεων Ιουνίου - Οκτωβρίου 2023

Επιμέλεια: Βασίλης Χειρδάρης, Δικηγόρος Αθηνών

Η νομολογία του ΕΔΔΑ τα τελευταία χρόνια έχει επηρεάσει σημαντικά και καθοριστικά τις εθνικές νομολογίες και έχει οδηγήσει σε νομοθετικές αλλαγές τις ευρωπαϊκές χώρες, ώστε να εναρμονιστούν με την ΕΣΔΑ αλλά και με τη νομολογία του Στρασβούργου.

Η χώρα μας και κυρίως τα δικαστήρια καθυστέρησαν αρχικά στην ευθυγράμμισή τους με αυτήν. Αποτέλεσμα να έχομε σωρεία καταδικαστικών αποφάσεων και να επιδικάζονται σημαντικές αποζημιώσεις.

Στο παρόν τεύχος παρουσιάζεται η ποινική νομολογία των μηνών Ιουνίου έως και Οκτωβρίου του 2023 του Δικαστηρίου του Στρασβούργου.

ΑΡΘΡΟ 2**1) Navalnyy κατά Ρωσίας (αριθ. 3) της 06.06.2023 (αριθ. προσφ. 36418/20)**

Μη διεξαγωγή αποτελεσματικής έρευνας για φερομένη δηλητηρίαση πολιτικού κρατούμενου. Παραβίαση διαδικαστικού σκέλους του δικαιώματος στη ζωή.

Ο προσφεύγων είναι πολιτικός ακτιβιστής. Κατά την διάρκεια μεταφοράς του σε φυλακές στην Γερμανία υπέστη δηλητηρίαση και μεταφέρθηκε σε κωματώδη κατάσταση σε νοσοκομείο. Οι Ρωσικές αρχές αρνήθηκαν να κινήσουν ποινική διαδικασία για την εικαζόμενη δηλητηρίαση με την αιτιολογία ότι οι ιατροδικαστικές εξετάσεις που πραγματοποιήθηκαν στη Ρωσία κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν βρέθηκαν δηλητηριώδεις, ναρκωτικές ή ψυχοτρόπες ουσίες σε δείγματα που ελήφθησαν ή σε άλλα στοιχεία που υποβλήθηκαν για ανάλυση.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η έρευνα που διεξήγαγαν οι ρωσικές αρχές δεν ήταν ανοικτή σε έλεγχο και δεν είχε δια-

σφαλιστεί το δικαίωμα του θύματος να συμμετάσχει στη διαδικασία. Επίσης δεν εξέτασε τους ισχυρισμούς του για πιθανό πολιτικό κίνητρο για την απόπειρα δολοφονίας.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του δικαιώματος στη ζωή (άρθρο 2) και επιδίκασε 40.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

2) Nemtsova κατά Ρωσίας της 11.07.2023 (αρ. προσφ. 43146/15)

Αναποτελεσματική έρευνα δολοφονίας ηγέτη αντιπολίτευσης. Παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ.

3) Hovhannisyan και Karapetyan κατά Αρμενίας της 17.10.2023 (αριθ. προσφ. 67351/13)

Αδυναμία των αρχών να προστατέψουν την ζωή δύο στρατιωτών που σκοτώθηκαν από συνάδελφό τους με βαρύ ποινικό μητρώο. Παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή.

⁶ Τις αποφάσεις αυτές μπορείτε να τις αναζητήσετε σε αναλυτική περιληπτική μορφή (και στα ελληνικά) σε www.echr.caselaw.com καθώς και ολόκληρες στον ιστότοπο του ΕΔΔΑ.

ΑΡΘΡΟ 3**1) Bijan Balahan κατά Σουηδίας της 29.06.2023 (αρ. προσφ. 9839/22)**

Έκδοση αλλοδαπού από Σουηδία σε ΗΠΑ λόγω σωρείας αδικημάτων. Μη διαπίστωση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης.

Ο προσφεύγων κατεζητήτο στην Καλιφόρνια ως ύποπτος για πρόκληση ταραχών, βασανιστήρια, ψευδομαρτυρία, κλοπή κλπ. που φέρεται να διαπράχθηκαν το 2020. Το Σουηδικό Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι η έκδοση του προσφεύγοντος δεν θα ήταν αντίθετη με την ΕΣΔΑ.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ειδικότερα ότι ο προσφεύγων δεν κατάφερε να διευκρινίσει με την επιχειρηματολογία του ότι θα κινδύνευε είτε de jure είτε de facto με ισόβια κάθειρξη χωρίς αναστολή εάν εκδίδετο ή ότι η ποινή που θα του επιβιόταν θα ήταν κατάφωρα δυσανάλογη. Το Δικαστήριο έκρινε ότι υπήρχε μεγάλη πιθανότητα να του επιβληθεί ποινή ισόβιας κάθειρξης και ότι δεν είχε αποδείξει ότι υπήρχε πραγματικός κίνδυνος για τον ίδιο ως προς το ότι θα έπρεπε να εκτίσει μια ελάχιστη θητεία 61 ετών για να δικαιούται απόλυση υφ' όρον. Επισήμανε την σοβαρότητα των κατηγοριών απορρίπτοντας το επιχείρημα ότι η ποινή θα ήταν κατάφωρα δυσανάλογη.

Το ΕΔΔΑ δεν διαπίστωσε, κατά πλειοψηφία, παραβίαση του άρθρου 3 (απαγόρευση απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης).

2) Geylani κ.α. κατά Τουρκίας της 12.09.2023 (αριθ. προσφ. 10443/12)

Χρήση νερού από την αστυνομία για διάλυση ειρηνικής διαδήλωσης και τραυματισμός διαδηλωτή. Απάνθρωπη μεταχείριση και παραβίαση του δικαιώματος του συνέρκεσθαι.

3) Shahzad κατά Ουγγαρίας (αριθ. 2) της 05.10.2023 (αριθ. προσφ. 37967/18)

Έρευνα για ξυλοδαρμό μετανάστη (από αστυνομικούς) που στηρίχθηκε στις καταθέσεις των αστυνομικών. Παραβίαση διαδικαστικού και ουσιαστικού σκέλους άρθρου 3 της ΕΣΔΑ.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η εγχώρια έρευνα περιορίστηκε στις καταθέσεις των αστυνομικών και δεν διατάχθηκε πραγματογνωμοσύνη. Αποδείχθηκε επίσης ότι ο προσφεύγων είχε υποστεί κακομεταχείριση η οποία δεν δικαιολογήθηκε από το καθ' ου κράτος, χωρίς η βία να ήταν απαραίτητη.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του διαδικαστικού και του ουσιαστικού σκέλους του άρθρου 3 και επιδίκασε 20.000 ευρώ για ηθική βλάβη και 5.000 ευρώ για έξοδα.

4) Ghazaryan και Bayramyan κατά Αζερμπαϊτζάν της 05.10.2023 (αρ. προσφ.33050/18)

Απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση κρατουμένου με ψυχολογικά προβλήματα. Παραδεκτή η προσφυγή που υπέβαλαν οι γονείς του, για λογαριασμό του.

5) El-Asmar κατά Δανίας της 03.10.2023 (αρ. προσφ. 27753/19)

Αδικοιολόγητη και απροειδοποίητη χρήση σπρέι πιπεριού από δεσμοφύλακες σε κρατούμενο. Καταδίκη για απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

ΑΡΘΡΟ 5**1) Bryan κ.α. κατά Ρωσίας της 27.06.2023 (αρ. προσφ. 22515/14)**

Σύλληψη και κράτηση ακτιβιστών της Greenpeace μετά από διαμαρτυρία σε πλατφόρμα γεώτρησης πετρελαίου. Παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας και της ελευθερίας της έκφρασης.

2) Melia κατά Γεωργίας της 07.09.2023 (αρ. προσφ. 13668/21)

Πολιτικός πέταξε το ηλεκτρονικό βραχιόλι του σε ομιλία του και διατάχθηκε η προσωρινή του κράτηση. Μη παραβίαση του άρθρου 5 της ΕΣΔΑ.

ΑΡΘΡΟ 6**1) Erik Adamčo κατά Σλοβακίας της 01.06.2023 (αρ. προσφ. 19990/20)**

Καταδικαστική απόφαση για ανθρωποκτονίες βασιζόμενη σε μαρτυρικές καταθέσεις συνεργών του κατηγορουμένων που έλαβαν ανταλλάγματα. Παραβίαση της δίκαιης δίκης.

2) Khavshabova κατά Γεωργίας της 29.06.2023 (αριθ. προσφ. 26134/19)

Καταδίκη κατηγορουμένης βάσει προανακριτικών καταθέσεων μαρτύρων κατηγορίας που δεν εμφανίστηκαν στο δικαστήριο. Παραβίαση της δίκαιης δίκης.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι για την καταδίκη της προσφεύγουσας τα εγχώρια δικαστήρια βασίστηκαν κυρίως στις προδικαστικές καταθέσεις των δύο απολιπομένων μαρτύρων, δηλαδή του φερόμενου θύματος και της αδελφής της, και στην ιατροδικαστική έκθεση του θύματος χωρίς να υπάρχει σοβαρός λόγος για την απουσία των μαρτύρων στη δίκη, αφού ήταν γνωστής διαμονής.

Περαιτέρω διαπίστωσε ότι α) τα εγχώρια δικαστήρια δεν έλαβαν υπόψη τους την ιατροδικαστική έκθεση της προσφεύγουσας η οποία είχε υποστεί και η ίδια σωματική βλάβη, β) οι καταθέσεις των απολιπομένων μαρτύρων στην προδικασία δόθηκαν με την εκπροσώπηση της κατηγορουμένης από δικηγόρο που διορίστηκε αυτεπαγγέλτως χωρίς αυτό να γνωστοποιηθεί στην κατηγορούμενη ώστε να συμμετάσχει στη διαδικασία και γ) δεν υπήρχε βιντεοσκόπηση της διαδικασίας για χρήση στο δικαστήριο.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι δεν υπήρχαν αντισταθμιστικοί παράγοντες για τη λήψη υπόψιν από τα εγχώρια δικαστήρια των καταθέσεων των βασικών μαρτύρων κατηγορίας στην προδικασία, οι οποίοι δεν εμφανίστηκαν στο δικαστήριο ώστε να εξεταστούν από την

κατηγορουμένη. Έτσι υπονομεύτηκε ο δίκαιος χαρακτήρας της δίκης και διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 6 §§ 1 και 3 (γ) και (δ) της ΕΣΔΑ, επιδικάζοντας 1.200 ευρώ για ηθική βλάβη.

ΑΡΘΡΟ 6 παρ.2

Bavcar κατά Σλοβενίας της 07.09.2023 (αρ. προσφ. 17053/20)

Παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας κατηγορουμένου πρώην υπουργού από τηλεοπτικές δηλώσεις του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Ο προσφεύγων, πρώην Υπουργός, κρίθηκε ένοχος για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες το 2016. Κατά τη διαδικασία που ήταν εκκρεμής η υπόθεση στα ποινικά δικαστήρια ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης είχε δηλώσει σε τηλεοπτική συνέντευξη, ότι «πρέπει να καταδικαστεί αμετάκλητα ... εάν αυτή η υπόθεση παραγραφεί... θα κάνω ό,τι είναι δυνατόν για να υπάρξει αποτέλεσμα». Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι δηλώσεις του τότε Υπουργού Δικαιοσύνης είχαν υπονοήσει την ενοχή του κατηγορουμένου και είχαν προκαλέσει αντιδράσεις στα δικαστήρια και στην Κυβέρνηση.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας και επιδίκασε 10.000 ευρώ για ηθική βλάβη και 6.000 ευρώ για έξοδα.

ΑΡΘΡΟ 7

Tristan κατά Μολδαβίας, της 04.07.2023 (αριθ. προσφ. 13451/15)

Καταδίκη κατηγορουμένης με τις νέες ποινικές διατάξεις που δεν ήταν προβλέψιμες κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης. Παραβίαση της αρχής «καμία τιμωρία χωρίς νόμο».

ΑΡΘΡΟ 8

1) Μάργαρη κατά Ελλάδας της 20.06.2023 (αρ. προσφ. 36705/16)

Δημοσίευση στον Τύπο προσωπικών δεδομένων κατηγορουμένης με εισαγγελική παραγγελία. Παραβίαση της ιδιωτικής ζωής.

Φωτογραφίες και προσωπικά δεδομένα κατηγορουμένης σε ποινική διαδικασία τα οποία δημοσιεύθηκαν στον Τύπο κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας επί έξι μήνες μετά την άσκηση ποινικής δίωξης, χωρίς προηγούμενη γνώση και συγκατάθεσή της. Δεν υπήρχε διάκριση μεταξύ των κατηγοριών κατά της προσφεύγουσας και των συγκατηγορουμένων της στη δημοσιευμένη ανακοίνωση της αστυνομίας που εκτελούσε την εισαγγελική παραγγελία. Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που σχετίζονται με ποινικές κατηγορίες απαιτεί αυξημένη προστασία. Τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα πρέπει να αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια την κατάσταση και τις κατηγορίες κατά του κατηγορουμένου, ώστε να τηρείται το τεκμήριο αθωότητας.

Κατά το ΕΔΔΑ η παρέμβαση ήταν δυσανάλογη και δεν είχε επαρκή αιτιολογία. Το Δικαστήριο του Στρασβούργου διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 8).

2) Germano κατά Ιταλίας της 22.06.2023 (αριθ. προσφ. 10794/12)

Σύσταση και αυστηρή προειδοποίηση αστυνομίας στον σύζυγο να μην πλησιάζει και παρενοχλεί την σύζυγό του, χωρίς ύπαρξη επαρκών στοιχείων. Παραβίαση της ιδιωτικής ζωής.

Ο προσφεύγων κατηγορήθηκε από την σύζυγό του για άσκηση επανειλημμένης ενδοοικογενειακής βίας και απειλής. Η σύζυγος του αποχώρησε από την οικία μαζί με την ανήλικη κόρη τους και κατέθεσε μήνυση εναντίον του ζητώντας την προστασία της και την λήψη περιοριστικών μέτρων ώστε να μην την πλησιάζει. Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία εκδόθηκε από τις αστυνομικές αρχές «προειδοποίηση» προς τον προσφεύγοντα, χωρίς να ακουστεί, να μην πλησιάζει την σύζυγο του και ότι κάθε παράβαση θα οδηγούσε αυτομάτως στην ποινική δίωξή του.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε, ότι οι εθνικές αρχές δεν παρέιχαν σχετική και επαρκή αιτιολογία που να δικαιολογεί το μέτρο που επιβλήθηκε και ο προσφεύγων είχε αποκλειστεί από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε σημαντικό βαθμό χωρίς να αποδεικτεί ότι αυτό ήταν αναγκαίο λόγω του επείγοντος χαρακτήρα της κατάστασης. Οι εθνικές αρχές δεν του είχαν παράσχει την κατάλληλη έννομη προστασία κατά των καταχρήσεων, την οποία μάλιστα δικαιούταν, και το μέτρο που επιβλήθηκε δεν είχε προσωρινή ισχύ όπως όριζε η νομοθεσία.

Κατά το ΕΔΔΑ η παρέμβαση στο δικαίωμά του στην ιδιωτική ζωή δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ήταν «αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία» και διαπίστωσε παραβίαση της ιδιωτικής ζωής. Επιδίκασε δε 9.600 ευρώ για ηθική βλάβη.

3) Negru κατά Δημοκρατίας της Μολδαβίας της 27.06.2023 (αρ. προσφ. 7336/11)

Κήρυξη ως καταζητούμενης της προσφεύγουσας και ανάρτηση φωτογραφιών της σε αστυνομικά τμήματα. Παραβίαση της ιδιωτικής ζωής.

Υπήρξε ασάφεια των διαδικασιών για την εφαρμογή για δημοσιοποίηση και ανάρτησή φωτογραφιών καταζητουμένων και ο εισαγγελέας, είχε γι' αυτό διακριτική ευχέρεια που πρακτικά ισοδυναμούσε με απεριόριστη εξουσία. Η εξουσία αυτή δεν συνοδεύονταν από μέτρα προστασίας από αυθαίρετες παρεμβάσεις όπως απαιτείται από ένα κράτος δικαίου.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 8) και επιδίκασε 4.500 ευρώ για ηθική βλάβη

4) Pogrebnyy κ.α. κατά Ουκρανίας, της 19.10.2023 (αριθ. προσφ. 42419/04)

Κατάσχεση άδειας οδήγησης επ' αόριστον λόγω ποινικής δίωξης. Παραβίαση της ιδιωτικής ζωής.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι η κατάσχεση της άδειας οδήγησης είναι ένα έγγραφο που απαιτείται για καθημερινή χρήση. Επομένως, η επ' αόριστον στέρησή του αντιπροσώπευε διαρκή

παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή και η συνέχιση της κατάσχεσης των προσωπικών εγγράφων του κατηγορουμένου μετά την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας εναντίον του δεν είχε νομική βάση ούτε επιδίωξε νόμιμο σκοπό.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η παρέμβαση δεν ήταν δικαιολογημένη για τους σκοπούς του άρθρου 8 § 2 και διαπίστωσε παραβίαση της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 8).

ΑΡΘΡΟ 10

1) Fragoso Dacosta κατά Ισπανίας της 08.06.2023 (αρ. προσφ. 27926/21)

Δυσανάλογη ποινική κύρωση σε συνδικαλιστικό εκπρόσωπο για προσβολή της εθνικής σημαίας με δηλώσεις στη διάρκεια απεργίας. Παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης.

Ο προσφεύγων ήταν συνδικαλιστικός εκπρόσωπος εργαζομένων. Κατά τη διάρκεια πολύμηνης απεργίας για απλήρωτους μισθούς σε βάση του Ισπανικού ναυτικού υπό την ιδιότητα του συνδικαλιστή φώναξε συνθήματα κατά τη διάρκεια έπαρσης της σημαίας, όπως «η σημαία δεν πληρώνει τους λογαριασμούς», «εδώ έχετε τη σιωπή της γαμημένης σημαίας», «η γαμημένη σημαία πρέπει να πάρει φωτιά». Ασκήθηκε ποινική δίωξη σε βάρος του και τα ποινικά δικαστήρια τον καταδίκασαν σε χρηματική ποινή 1.260 ευρώ, η οποία μπορούσε να αντικατασταθεί με φυλάκιση, σε περίπτωση μη καταβολής της.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι οι επίμαχες δηλώσεις έγιναν προφορικά από συνδικαλιστικό εκπρόσωπο, ενώπιον περιορισμένου ακροατηρίου, στο πλαίσιο διαμαρτυρίας που διήρκεσε αρκετούς μήνες και αφορούσε απλήρωτους μισθούς και ότι δεν οδήγησαν σε αναταραχές. Κατά το Δικαστήριο η επιβληθείσα ποινή ήταν σοβαρή και ιδίως γιατί αυτή διέθετε και το σκέλος της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας σε περίπτωση μη πληρωμής της χρηματικής ποινής. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Στρασβούργο θεώρησε ότι η αυστηρότητα της επιβληθείσας ποινής υπερέβαινε τη σοβαρότητα του αδικήματος και έτσι ήταν δυσανάλογη. Ήταν μια τοποθέτηση επί θέματος δημοσίου ενδιαφέροντος και δεν επιτεύχθηκε δίκαιη ισορροπία μεταξύ των διακυβευόμενων συμφερόντων.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης (άρθρο 10) και επιδίκασε 7.260 ευρώ για αποζημίωση και ηθική βλάβη.

2) Gaspari κατά Αρμενίας (αρ. 2) της 11.07.2023 (αρ. προσφ. 67783/13)

Καταδίκη ακτιβιστή για προσβλητικούς χαρακτηρισμούς στον Αρχηγό της Αστυνομίας. Παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης.

Ο Αρχηγός της αστυνομίας επέλεξε να πάει στο αυτοκίνητό του διασχίζοντας μια διαδήλωση, σπρώχνοντας μια διαδηλώτρια και προκαλώντας την οργισμένη αντίδραση των συγκεντρωμένων. Ο προσφεύγων αντέδρασε και τον αποκάλεσε «κούλιγκαν», «βλάκα», «θηρίο» και «απόβρασμα». Καταδικάστηκε ποινικά σε χρηματική ποινή.

Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, η ποινική κύρωση δεν ήταν «απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία», δεν ανταποκρινόταν σε μια «πιστευτική κοινωνική ανάγκη» και δεν ήταν ανάλογη με τον νόμιμο σκοπό που επεδίωκε και διαπίστωσε παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης (άρθρο 10 ΕΣΔΑ).

3) Λένης κατά Ελλάδος της 31.08.2023 (αρ. προσφ. 47833/20)

Η καταδίκη μητροπολίτη για επιθετικό άρθρο που δημοσίευσε εναντίον των ομοφυλοφίλων δεν παραβίασε την ελευθερία της έκφρασης. Απαράδεκτη η προσφυγή.

Στις 4 Δεκεμβρίου 2015, ο προσφεύγων, πρώην Μητροπολίτης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, δημοσίευσε άρθρο στο προσωπικό του ιστολόγιο με τίτλο «ΤΑ ΑΠΟΒΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΕΧΟΥΝ ΣΗΚΩΣΕΙ ΤΑ ΚΕΦΑΛΙΑ ΤΟΥΣ! Ας είμαστε ειλικρινείς ΦΤΥΣΤΕ ΤΟΥΣ» που περιείχε κείμενο που στόχευε τους ομοφυλοφίλους. Πολλοί ιστότοποι και ΜΜΕ αναπαρήγαγαν αυτήν την ανάρτηση. Λίγες μέρες μετά, ο προσφεύγων δημοσίευσε ένα άλλο άρθρο στο ιστολόγιό του, επιδιώκοντας να διευκρινίσει ότι δεν είχε υποκινήσει βία, αλλά είχε στοχεύσει τους πολιτικούς για το νομοσχέδιο που επρόκειτο να συζητηθεί.

Ο προσφεύγων καταδικάστηκε αμετάκλητα σε φυλάκιση πέντε μηνών με αναστολή, για παραβίαση του Ν. 927/1979 (περί κολλασμού πράξεων που αποσκοπούν σε φυλετικές διακρίσεις). Κατά το ΕΔΔΑ ο προσφεύγων με το άρθρο του στόχευε τους ομοφυλοφίλους και τα δικαιώματά του στην ελευθερία της έκφρασης δεν είχαν παραβιαστεί, καθώς οι απόψεις του ήταν πιθανό να προκαλέσουν διακρίσεις και μίσος. Σύμφωνα με το Δικαστήριο ο προσφεύγων με την προσφυγή του προσπάθησε να εκτρέψει το άρθρο 10 (ελευθερία της έκφρασης) από τον πραγματικό σκοπό του, χρησιμοποιώντας το για σκοπούς που ήταν σαφώς αντίθετοι με τις αξίες που η ΕΣΔΑ προσπαθούσε να προωθήσει και την έκρινε *ratione materiae* ασυμβίβαστη με τις διατάξεις της ΕΣΔΑ και την απέρριψε ως απαράδεκτη.

4) Durukan και Birol κατά Τουρκίας, της 03.10.2023 (αριθ. προσφ. 14879/20 και 13440/21)

Αποφάσεις χωρίς επαρκή αιτιολογία για αδικήματα που αφορούσαν δημοσιεύματα των κατηγορουμένων. Παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης.

novacriminalia

Περιοδική Έκδοση της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Διεύθυνση: Η. Αναγνωστόπουλος

Συντακτική Επιτροπή: Ι. Αναστασοπούλου, Ν. Βιτώρος, Π. Κουρελέας, Π. Πανταζής, Β. Πετρόπουλος

Καλλιτεχνική επιμέλεια, σελιδοποίηση: Ίνα Μελέγκογλου

© Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων

Εμμανουήλ Μπενάκη 24, 106 78 Αθήνα

T.: 210 3820125, 6944506619

F.: 210 3820112

E-mail: hcba@otenet.gr

http://www.hcba.gr

